

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност доцент в професионално направление Филология 2.1. по специалност „Български език (българска лексикология и лексикография)“ за нуждите на Секцията по българска лексикология и лексикография, съгласно обявата в ДВ № 7 от 20.01.2017 г. с кандидат: **Цветелина Николова Георгиева**, д-р, гл. ас. в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

Рецензент: Максим Иванов Стаменов, д.ф.н., професор в Института за български език.

1. **Общо описание на представените материали – монографии, статии и доклади, учебници, речници и др.**

Общият брой научни публикации на гл. ас. Цв. Георгиева е 56, от които 2 монографии, статии в 2 тома на Речник на българския език (т. 14 и т. 15), 3 студии, 36 статии (1 в съавторство), 2 броя тезиси, 6 езикови бележки, 2 хроники, 1 библиографски справочник (в съавторство) и др.

2. **Публикации след получаване на научната степен**

В конкурса за доцент Цв. Георгиева участва с общо 38 публикации, които не повтарят темата на дисертационния ѝ труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Те включват:

- 1 монография (хабилитационен труд) *Родството и роднинските названия в българския език (семантика и лексикографско представяне)*. София: „Авангард Прима“, 2016. 214 с. ISBN 978-619-160-712-9;
- статии в 2 тома на академичния тълковен *Речник на българския език* (т. 14 и т. 15) (общо 502 стандартни компютърни страници: 371 от които авторски, а 131 – в съавторство);
- 3 студии (две в международни сборници и една в рецензирано списание);
- 29 научни статии, от които само една в съавторство: 9 статии в реферирани списания (6 в българско и 3 в чужди); 3 статии в нереперирани списания (2 в българско и 1 в чуждо); 5 статии в международни научни сборници (4 в български и 1 в чужди); 10 доклада, публикувани в сборници с трудове от международни научни конференции; 3 доклада, публикувани в сборници с трудове от национални научни конференции;
- 1 хроника;
- 1 библиография на наш учен;
- 1 библиографски справочник (в съавторство) и др.

10 от публикациите (2 студии и 8 статии) са върху темата на хабилитационния ѝ труд или са свързани с него, като четири от тях са били представени на научни

конференции (в страната и в чужбина). Текстовете са публикувани в наши и чужди (реферирани и нереперирани) издания, в тематични и юбилейни сборници, в сборници от международни конференции.

Кандидатката притежава образователната и научна степен „доктор“ (2007 г.) и има над 15 г. трудов стаж в Института по български език, като заема академичната длъжност „главен асистент“ от 2011 г., т.е. над 5 години. С оглед на така представените материали по конкурса Цв. Георгиева отговаря на изискванията за придобиване на академичната длъжност „доцент“, съдържащи се в чл. 3, ал. (4), т. 3 на Глава втора от Правилника на ИБЕ „Проф. Л. Андрейчин“ за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности.

3. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическа дейност на кандидата

Цв. Георгиева преподава през последните три учебни години лекционен курс в СУ „Св. Климент Охридски“ на тема „Фонетика и лексикология – курс за референт-преводчи“, 30 ч., есенен семестър 2014 – 2017 г. Също така в периода 2013 – 2015 г. е имала общо 4 специализанти от СУ „Св. Климент Охридски“. Тя отчита също разностранна научно-популярна дейност на езиковедски теми. Член е била също така на организационните комитети на национални научни форуми, общо е взела участие с доклади и постери общо в 20 научни форума (международни и национални конференции), от които 12 у нас и 8 в чужбина.

Цв. Георгиева е била ангажирана с повишаването на своята професионална квалификация чрез участия в общо 7 семинара и лекционни курсове за повишаване на знанията и уменията си. Тя отчита също експертна, консултантска и друга дейност в помощ на институции по четири различни линии, както и 1 участие в експертна комисия.

През рецензирания период кандидатката е участвала в общо 12 научноизследователски проекта, като пет от тях са международни (от тях по европейски програми и фондове са IST PSP N 271022 CESAR и BG051P0001-3.3.04/27), а други два са по линията на ФНИ. Най-съществените сред тях са свързани с работата ѝ в Секцията за българска лексикология и лексикография и се отнасят до компилирането на РБЕ (1977-) и БНК.

4. Основни научни и научно-приложни приноси

Кандидатката представя като хабилитационен труд монографията „Родството и роднинските названия в българския език (семантика и лексикографско представяне)“ (София: „Авангард Прима“, 2016, 214 с.). В нея тя си поставя задачата да представи анализ на системата на родство у българите, която да покаже, дали тя е ясно структурирана обществена единица, която се състои от два основни вида родство – кръвно и некръвно, като всяко от тях има подвидове. Кръвното родство се тълкува при това като родство по права линия (възходящо и низходящо) и родство по сребрена линия. Некръвното родство също се представя в два подвида – сватовство (включително осиновяване) и ритуално родство (кумство, кръстничество, побратимство, млечно родство и годяване). При това положение се получава, че всеки член от семейно-родовата общност има определено място в тази система, от което зависи както отношението му към останалите членове, така и самото му назоваване чрез езиков знак – РН (роднински названия). Изследването е първи

по рода си монографичен труд, в който роднинските названия в българския език се разглеждат от лингвистична, и по-конкретно от семантична гледна точка по систематичен начин. В него единиците от лексикалносемантичното поле 'роднини' се анализират от различни ракурси с оглед мястото им в езиковата система и в текста. Основен обект на анализ стават около 1200 моносъставни (т.е. състоящи се от една лексема) названия в българския език – същински и несъщински, чрез които се назовават лица роднини, за които се използва термина роднински названия (РН). Вниманието е насочено главно към общоупотребимите имена, като на някои места са посочени и диалектни лексеми, както и остарели думи с цел изчерпателност при анализа на видовете родство и уточняване структурата на системата от роднински названия.

Заслужава отбелязване солидната от методологическа гледна точка основа на това изследване чрез последователно прилагане на компонентния анализ, като семантичните явления в системата от роднински названия се изследват в синхронен план. В труда си Цв. Георгиева се придържа към опростен и оптимизиран подход към проблема, обсъден за първи път от нея в статията „За т.нар. „семантични“ особености при роднинските названия“ (Георгиева 2015), където за анализ на семантиката на РН в българския език за отправна точка се използва изследването „Термини родства в современном русском языке“ на А. И. Моисеев. В предлагания труд тя се придържа към достигнатите в статията си изводи, като доуточнява и разширява анализа с оглед на настоящата концепция, която изисква при изследване на семантиката на РН да се има предвид съществуващата система на родство у българите, диалектното многообразие на лексикалносемантичното поле и лексикографското представяне на езиковите единици в тълковните речници.

Въз основа на анализ на семемната структура на лексеми, с които се назовава един референт, Цв. Георгиева в крайна сметка се спира на следните 7 диференциални признака, които са необходими и достатъчни за характеризиране на всяко РН в българския език, а това са: пол, поколение, вид родство (кръвно-некръвно), възраст, посредничество, отстояние от Егото и темпоралност. Към тях тя добавя и факултативни/потенциални в облика на: създател на нещо/някого, източник на нещо, общ произход, творение, създание, обич, уважение, признателност, интимност, близост, фамилиарност и др. По този начин тя реализира възможността да опише РН едновременно систематично и изчерпателно.

Така предложената семемна структура има своето директно отражение при начина на описание на термините за родство в тълковните речници, т.е. има практическа реализация и принос. Въз основа на направените разграничения авторката идентифицира два вида речникови дефиниции: (1) прости, които не включват конектор и (2) сложни, които включват конектор. Съответно РН с прости дефиниции може да се определят като „прости, елементарни“ (например баща, брат, син и др.), а тези със сложни дефиниции – като „сложни, неелементарни“ (например *свекър, чичо, шурей, внук, балдъза, тъща* и др.). Правилното изготвяне на реверсивната семема изисква точен подбор на лексикални единици, чрез които да се дефинира РН. Често срещана погрешна практика в това отношение, посочва в тази връзка авторката, е в тълкувателното изречение на елементарното РН Алтерът да се съотнася с повече от едно Его, което само по себе си не е възможно предвид принципа 'съотносимост', който предполага, че дефинираният субект се съотнася винаги към едно Его.

Една от основополагащите приноси тези в монографията на Цв. Георгиева е, че лексикалносемантичното поле 'роднини' е в пряка връзка със системата на родство и е съставено от две микрополета – 'кръвни роднини' и 'некръвни роднини', всяко от които се състои съответно от роднински названия (РН) на лица с кръвна връзка и от РН на лица с

некръвна връзка. Съставът на лексикалносемантичното поле 'роднини' включва същински РН, които имат квалифицираща функция (това са съществителни имена – общоупотребими (кодифицирани) или диалектни, остарели, жаргонните и разговорни думи), и несъщински РН, които имат „указваща“ функция (субстантивирани прилагателни, производни от същински РН, субстантивирани притежателни местоимения, както и някои нероднински названия).

Приноси са предложените в труда три основни типа класификации на РН, които представят анализирани единици като части от езиковата система, като части от системата от роднински названия и като части от лексикографски трудове като друг вид система. При това положение потвърждение намира изводът, че РН образуват подсистеми в рамките на всяка една от посочените системи, като вътре в тях (в зависимост от допълнителен признак) също може да се обособят подгрупи. Като части от езиковата ни система лексикалните единици за РН показват, че може да бъдат характеризирани с оглед на тяхната употреба (като общоупотребими и необщоупотребими), произход (като домашни, чужди и хибридни образувания), историческата им перспектива (остарели, утвърдени и нови единици), словообразователната им същност (като непроизводни и производни, при това част от последните са резултат на интересен деривационен процес, при който по женскородово РН се образува съответното мъжкородово име) и спецификата на субстантивната моносоствавна единица (като същински и несъщински РН).

В резултат на изследването ясно проличава, че описанието на системата от роднински названия в българския език е съставено от ядро и периферия. Към ядрото принадлежат названията на лица с кръвно и по-голяма част от названията на лица с некръвно родство (без родство по годяване), а към периферията – названията на лица, които са обвързани чрез годех или чрез любовна връзка. Установява се, че като съставна част от тази система РН имат не само точно определено място в нея, но и влизат в парадигматични отношения помежду си – отношения на хиперонимия и хипонимия, на синонимия и насрещна съотносимост.

Приносен характер има изготвената концепция за анализ на РН, която включва ясно разграничение между две различни по тип системи – системата на родство и системата от роднински названия; в представянето на РН като микросистема, състояща се от ядро и периферия; в описанието на системата от роднински названия и извеждане на принципа на „включване“ при диференциране на нейния ядрен компонент; в разграничението между референт роднина и назоваващата го езикова единица (РН), както и съществуването на Его (също с езиков облик РН), спрямо което същият референт се съотнася. Концепцията е изготвена и приложена върху българския език, но тя може успешно да се реализира и при други езици с подобен тип система на родство.

Основният принос от приложна гледна точка на изследването се заключава в дефинираните от авторката възможности по нови начини систематично да се опише структурата на РН в речници за различни цели на български език. Това се отнася както за РН като лексикографски единици, така и за изразяването на посесивност при тях и начините на лексикографското им представяне. Монографията включва като приложения семантичен речник, словник минимум на 111 имена на конкретни лица роднини и примерни речникови статии. В последните изложения в монографията теоретични постановки намират своето лексикографско представяне.

Темите и съдържанието на хабилитационния труд се обсъждат в различни посоки и в поредица от публикации (2 студии и 8 статии), публикувани през последните години от кандидатката.

Цв. Георгиева има също приноси публикации (студии и статии) по проблеми на границите между словообразуване, семантика, граматика и лексикография (общо 15 статии на различни конкретни теми). Тя работи плодотворно и по проблемния кръг, свързан с обсъждането на системността на лексиката, а така също по конкретни лексикографски проблеми като семантична характеристика на думата и на нейната употреба, където роднинските заглавия се разглеждат от тази по-специфична гледна точка. Сред публикациите ѝ са налице такива, в които се тълкуват конкретни проблеми, свързани с отношенията между лексикография и словообразуване, като например при словни формирования с *транс-*, *екс-*, *анти-* и т.н. В областта собствено на словообразуването интерес предизвиква статията ѝ „Словообразуване по инициални абревиатури I.“, в която тя обсъжда въведения от нея в употреба термина лексоид и мотивира по подходящ начин своето предложение. Това е и първото по рода си самостоятелно изследване на производни думи, образувани по инициални абревиатури.

В три свои статии, свързани тематично под рубриката „словообразователен формант и производна единица“, Цв. Георгиева представя интересни наблюдения и обсъждане на съдбата на суфикса *-джия*, включително като формант на неологизми през периода 1990 – 2010 г. в България. Посочва се, че през изследвания период този формант е втори по активност след *-ист*, като през първия наблюдаван подпериод (1990 – 2001) *-джия* надминава по честота и *-ист*. През втория подпериод (2001 – 2010) неговата употреба обаче значително намалява. Отбелязва се, че той се използва за формиране на почти видове названия, като *nomina agentis*, *nomina possessiva*, *nomina disponentis* и *nomina attributiva*. Посочените наблюдения са интересни и приноси с оглед на представата ни за характера на „възкресяване“ на употребата на турцизми в периода на прехода в България, при което подобна динамика се регистрира не само за дадения словообразователен формант, но и въобще.

5. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранна литература

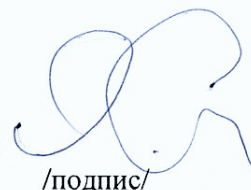
Представен е списък от общо 75 забелязани цитирания, от които 55 в България, а останалите 20 – от чужди автори и/или в чужбина. Сред цитиращите трудовете на Цв. Георгиева у нас срещаме имената на проф. Лилия Крумова-Цветкова, доц. Юлия Балтова, проф. Диана Благоева и проф. Сия Колковска, а в чужбина – на Мартин Хенцелман, Райна Драгичевич, Йоана Млечко и Цветанка Аврамова.

6. Заключение

Научните приноси на кандидатката и цялостната ѝ дейност като член на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ми дават достатъчно основания да предложа на почитаемите членове на научното жури да присъдят на гл. ас. д-р **Цветелина Николова Георгиева** академичната длъжност „доцент“ в Института, за което убедено гласувам положително.

09.05.2017 г., София

Рецензент:

/подпис/